

Gerard Tamminga

Boekbespreking

Rutger Schuitemaker.

Vroegrijp voor de WW. Jeugdwerkloosheid, inzicht en uitweg

WBS - cahier Wiardi Beckman Stichting, Kluwer, Deventer 1981,
313 blz. f 29,50

“Jeugdwerkloosheid is een ramp, maar niemand hoeft zich er bij neer te leggen. Beter beleid kan bijdragen tot bestrijding ervan. Een inspirerende studie.”

Dit meldt ons de flaptekst van het boek *Vroegrijp voor de WW. Jeugdwerkloosheid, inzicht en uitweg*. Deze tekst is misleidend. Voor mensen die dagelijks met de jeugdwerkloosheid te maken hebben, natuurlijk in de eerste plaats de jongeren zelf, biedt het boek geen opbeurende aanknopingspunten en zeker geen uitweg. Het taalgebruik, de schrijfstijl en de wijze waarop het onderwerp behandeld is, zijn ook niet geënt op de belevingswereld van de meeste jongeren. Het is duidelijk dat het boek niet voor hen bestemd is. Wouter Gortzak, directeur van de Wiardi Beckman Stichting, geeft aan voor wie het boek wel bedoeld is, als hij stelt dat de PvdA “door het propageren en doorvoeren van maatregelen een bijdrage (kan) leveren tot het overwinnen van een situatie die het Nederland van morgen bedreigt”.

De schrijver, Rutger Schuitemaker, richt zich vooral tot regering, parlement en politieke partijen. Vanuit Den Haag moet de oplossing komen of in elk geval het geld daarvoor en de wettelijke sanktionering daarvan. Voor de jongeren zelf betekent het: afwachten.

Het boek had ook kunnen heten: ‘Veel over jeugdwerkloosheid’. De schrijver mag dat zeker als compliment opvatten. Zeer uitvoerig worden achtereenvolgens behandeld:

- analyse van de jeugdwerkloosheid, aan de hand van de beschikbare werkloosheidscijfers;
- de verborgen jeugdwerkloosheid;
- de oorzaken;
- ’n structureel beleid dat een uitweg uit de malaise moet bieden.

Daarbij dient erg veel van wat de laatste jaren over dit onderwerp is verschenen als basismateriaal. Voor mensen die zich willen oriënteren op het probleem van de jeugdwerkloosheid biedt dit

boek dan ook een prima mogelijkheid. Maar de schrijver toont zich weinig inventief en, zoals bij meer literatuuronderzoek het geval is, het boek stijgt niet uit boven de vele studies die eraan ten grondslag liggen. De konklusies van verschillende nota's, rapporten en onderzoeken worden naast elkaar gelegd, zonder dat een kritische evaluatie van de onderzoeken zelf plaats vindt. Dit is het sterkst merkbaar in het omvangrijke hoofdstuk 4, waar de oorzaken behandeld worden. Er wordt gewikt en gewogen, maar ondubbelzinnige uitspraken worden niet gedaan. Een klein voorbeeld kan dit verduidelijken: "Bovendien is het nauwelijks aannemelijk, dat een toename van deze vorm van discrepantie (naar niveau - gt) een belangrijke factor geweest zou zijn in de ontwikkeling van de jeugdwerkloosheid; enige invloed is echter niet uit te sluiten." Een groot aantal van dit soort konklusies moet het fundament voor een structureel beleid (hoofdstuk 6) vormen. Met name op het gebied van de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt, waaraan slechts met veel moeite enige invloed op de stijgende jeugdwerkloosheid toegekend kan worden, heeft het meer weg van drijfzand, waarmee je alle kanten op kunt. Dat de schrijver als oplossing van de problemen dan uitkomt bij de middenschool, is eerder gebaseerd op zijn politieke overtuiging en interesse, dan op een deugdelijke analyse.

middenschool, is eerder gebaseerd op zijn politieke overtuiging en interesse, dan op een deugdelijke analyse.

Een reële uitweg biedt het boek niet. Er worden slechts een aantal bekende oplossingen genoemd, zonder dat ze verder uitgewerkt worden. Nee, het gebrek aan inventiviteit wreekt zich hier heel duidelijk.

Hieronder gaan we hoofdstuksgewijze op het boek in.

Het eerste hoofdstuk na de inleiding vormt een analyse van de aard van de jeugdwerkloosheid. Er wordt met behulp van veel cijfermateriaal gekonstateerd dat er een aantal groepen zijn die extra risico lopen om werkloos te worden: meisjes, laag-opgeleiden, jongeren met een algemeen vormende opleiding, 16- en 17-jarigen, Noorderlingen en Zuiderlingen, schoolverlaters, jongeren uit kulturele minderheden en uit 'lagere' sociale milieu's.

Met name de gegevens over de kulturele minderheden zijn van belang, omdat zij vaak vergeten worden en ze voor zover het buitenlanders betreft ook niet in de werkloosheidsstatistiek meetellen. Verder is er weinig nieuws onder de zon. De schrijver waagt zich in dit hoofdstuk ook aan een vooruitblik. Hij haalt ex-EEG-commissaris Vredeling aan, die voor de EG-landen konkludeert: "Jeugdwerkloosheid is geen tijdelijk verschijnsel (...) zelfs wanneer er een verbetering intreedt in de economische

situatie." Op grond van een toename in de onderwijs-uitstroom en lage economische groeicijfers valt, aldus Rutger Schuitemaker, in Nederland hetzelfde te verwachten.

Een hoofdstuk later wordt het beeld nog somberder. Veel wetenschappers op zoek naar verborgen werkloosheid worden daar aangehaald en het hoeft geen verwondering te wekken dat de som van deze navorsers een fikse kanttekening bij de officiële werkloosheidscijfers oplevert. Naast de 94.300 officiële werklozen onder de 25 jaar in 1979 wordt een aantal van gelijke grootte gezet aan verborgen werklozen. Schuitemaker zegt zelfs de schattingen nog aan de bescheiden kant te houden, anders was de totale werkloosheid zeker 150% hoger uitgekomen dan het officiële cijfer aangeeft. De meest omvangrijke groep in de schatting is die van de marginale werkzoekenden onder de 25 jaar (personen die een baan als nevenactiviteit zoeken, huisvrouwen op zoek naar part-time werk, scholieren, studenten en dienstplichtigen die op termijn werk wensen en arbeidsongeschikten). Zij maken deel uit van een groep van 60.000 niet geregistreerde werklozen. Daarnaast worden steeds enige duizenden jongeren als werkloos aangemerkt, die in TAP-, WSW- of AW-verband werken, in de AAW of WAO zitten, buitenlander zijn of anderszins bij het arbeidsbureau geregistreerd staan en niet meetellen.

Het vierde hoofdstuk behandelt de oorzaken van de jeugdwerkloosheid. Het is verreweg het grootste hoofdstuk, bijna de helft van de tekst. In Schuitemakers analyse speelt het begrip arbeidsmarktpositie een erg belangrijke rol. Als gevolg van een zwakke (verzwakkende) arbeidsmarktpositie worden jongeren extra door de crisis getroffen. Onder de arbeidsmarktpositie van jongeren wordt verstaan: het samenstel van kernmerken waarmee jongeren zich als aanbods-kategorie op de arbeidsmarkt onderscheiden van ouderen. Schuitemaker behandelt achtereenvolgens in extenso een groot aantal factoren die deel uitmaken van de arbeidsmarktpositie van jongeren of die in samenhang ermee tot extra jeugdwerkloosheid zouden kunnen hebben geleid. Veel onderzoek wordt aangedragen zonder dat daarvan een kritische evaluatie plaats vindt.

Schuitemaker vergeet echter aan te geven welke kenmerken tot de arbeidsmarktpositie behoren en bovendien te vermelden hoe deze kenmerken voor jongeren uitpakken. Slechts negatieve kanten worden ontdekt, terwijl bijvoorbeeld jeugdloon en onderwijsniveau jongeren voor het verkrijgen van werk ook een pré geven.

Er zijn geen aparte paragrafen voor het gebrek aan ervaring van jongeren en voor het zogenaamde 'nieuwkomerseffekt', terwijl met name dit laatste element, waardoor jongeren als werkloze moeten starten, het belangrijkste nadeel van jongeren op de arbeidsmarkt

moet worden genoemd. Het hele hoofdstuk is bovendien erg onevenwichtig door de uitgebreide aandacht voor de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt (30 van de 75 bladzijden). Als dan ook nog blijkt dat de bijdrage van al deze factoren aan de jeugdwerkloosheid 'gering' moet worden geacht, doch 'niet geheel uit te sluiten' is, dan moet duidelijk zijn dat Schuitemaker met de problematiek maar moeilijk uit de voeten kan.

Desondanks ziet hij enig licht in de duisternis. Hoewel hij zelf onophoudelijk aangeeft dat de crisis de jeugdwerkloosheid heeft veroorzaakt, constateert hij dat de arbeidsmarktpositie van jongeren de laatste decennia is verslechterd. Daardoor onstond een structurele komponent in de jeugdwerkloosheid. In hoofdstuk 5 probeert de schrijver in 10 pagina's deze komponent te onderbouwen met een aantal citaten van 'officiële instanties'. Met een wetenschappelijke analyse heeft dit niets meer te maken.

De weinig kritische evaluatie van het aangedragen onderzoek en de genoemde onevenwichtigheden, maken deze hoofdstukken niet tot het meest duidelijke en degelijke gedeelte van het boek.

Deze feilen wreken zich ook in het slothoofdstuk, dat getiteld is *Contouren van een structureel beleid*. Het hoofdstuk heeft eerst enige aandacht voor 600 à 700.000 nieuwe banen, die uit arbeidstijdverkorting (100-150.000 in 5 jaar) en uit deeltijdarbeid en kwartaire sektor, met speciale jongerenprojecten (de overige honderdduizenden) moeten komen. In slechts enkele pagina's wordt niets nieuws verteld en vergeet Schuitemaker ook uit te leggen hoe al deze plaatsen gerealiseerd moeten worden.

Ook de maatregelen om de werking van de arbeidsmarkt te verbeteren, waaronder invoering van het begrip 'passende werkgever' en van kwantitatieve normen met betrekking tot de samenstelling van het personeelsbestand vormen niet het belangrijkste aandachtspunt van het hoofdstuk. Dat is andermaal (vergelijk hoofdstuk 4) te vinden in de uitweiding over de aansluitingsproblematiek van onderwijs en arbeidsmarkt. De demping van de jeugdwerkloosheid met vooral de middenschool laat, zoals de titel van het hoofdstuk al enigszins deed vermoeden, nauwelijks te raden over wiens school Schuitemaker heeft doorlopen. Zijn voorstellen geven we hieronder in het kort weer. Aan het stijgende niveau van het onderwijs wordt de eis tot kwaliteitsverbetering van de arbeidsplaats gekoppeld. Handhaving van algemeen vormend beroepsonderwijs moet samengaan met een uitbouw van het leerlingwezen. De middenschool moet ten spoedigste ingevoerd worden, met ruime aandacht voor een vak als 'algemene techniek', om het negatieve imago van LBO en industrie te overwinnen. De leerplicht op deze school dient tot 18 jaar verlengd te worden en de mogelijkheden voor creatief verloop moeten ook vergroot worden.

Dit hele verhaal beslaat ruim twee maal zoveel pagina's als die gewijd aan de 700.000 te scheppen arbeidsplaatsen. Om dit plan reëel als een uitweg te beschouwen is wat veel gezegd. Op zijn best is het een aanzet om eensergens over te gaan praten.

Samenvattend moeten we stellen dat het boek nauwelijks iets nieuws biedt. Door de vele aspecten die het behandelt en het onderzoek dat Schuitemaker allemaal heeft doorgenomen, is het voor mensen die zich in de jeugdwerkloosheid willen verdiepen wel een eerste invalshoek. Maar van een bijdrage aan de oplossing van de jeugdwerkloosheid mogen we, zeker van een instelling als de Wiardi Beckman Stichting, heden ten dage meer verwachten.